

JULKILAUSUMA 25. HUHTIKUUTA 2021

TAITEIDEN TUTKIMUKSEN ASEMAA PARANNETTAVA YLIOPISTOISSA

Taiteidentutkimuksen seurojen neuvottelukunta kokoaa alan tieteelliset seurat ja edustaa suomalaisen taiteentutkimuksen tutkijayhteisöä. Me allekirjoittaneet neuvottelukunnan jäsen seurat tuomme julkisesti esille huolestamme humanististen tieteiden ja erityisesti taiteen tutkimuksen heikentyneestä asemasta maamme yliopistoissa. Kokonaisia tutkimusaloja ollaan hävittämässä, koulutusohjelmia on jo ajettu alas ja opetusvirkoja jätetty täyttämättä. On selvä, että tällaisten toimenpiteiden seurauksena aiemmin tuloksellista alamaamme uhkaa laajamittainen näivettyminen.

Leikkauksia on kohdistettu erittäin voimakkaasti taiteiden ja kulttuurien tutkimukseen. Esimerkiksi Helsingin yliopistossa taiteiden tutkimuksen koulutusohjelmaa perustettaessa siellä oli yhteensä 14 vakanssia, joista musiikkitieteessä viisi. Tällä hetkellä taiteiden tutkimuksessa on niitä enää yhdeksän, joista musiikkitieteessä yksi. Lisäksi on yksi määräaikainen taiteiden tutkimuksen apulaisprofessori. Nykyisin jokainen vapautuva tehtävä on "avoin resurssi", jonka kohdentaminen tai jäädyttäminen on pahimmillaan arpapeliä. Alalla on opiskelijoita, muttei riittävästi akateemista opetusta antavaa henkilökuntaa. Sivutoimisten luennoitsijoiden osuus on merkittävästi vähentynyt tai lähes loppunut, vaikka he ovat perinteisesti rikastuttaneet koulutussisältöjä.

Humanistinen, yliopistossa tehty taiteentutkimus ja julkisesti tuettu ammattimainen taidekenttä rakentuivat maahamme jo 1800-luvulla. Niillä on molemmilla pitkät perinteet ja niiden merkitys yhteiskunnan voimavarana – sekä yhdessä että erikseen – on korvaamaton. Kaikissa länsimaissa taiteiden tutkimuksen ja sen akateemisen opetuksen relevantti viitekehys on nimenomaan tiedeyliopistoissa ja niiden tarjoamassa sivuaineyhdistelmien laajassa kirjossa. Vain sitä kautta toteutuu yliopistolaissamme mainittu sivistystehtävä ja syntyy pohja suomalaisen yhteiskunnan menestymiselle.

Taiteen tutkimuksesta valmistuneet ovat sijoittuneet työelämässä mitä monipuolisimpiin tehtäviin, sillä opiskelu edellyttää ihmisen toiminnan motiivien ymmärtämistä, vahvaa analysointitaitoa, kurinalaisuutta ja kykyä löytää ratkaisuja epävarmuudessa tai täysin uusissa tilanteissa. Lisäksi he edustavat laajasti taidetta yhteiskuntaan välittävää ammattilaisten joukkoa. Esimerkiksi taidelaitosten henkilökunnasta yli puolet on tällä hetkellä tiedeyliopistoista valmistuneita taiteen asiantuntijoita. Ilman heitä taide- ja kulttuurilaitoksilla, julkisella sektorilla ja taiteilijoilla ei olisi ammattitaitoista toimittamista, viestintää, taidekriittikää, tuottamista, kuratointia, rahoitusasiantuntemusta, tapahtumasuunnittelua ja johtamista.

Ilman taiteen tutkimuksen oppiaineita Suomella ei olisi annettavaa kansainväliset mittapuut täyttävälle akateemiselle tutkimukselle. Taiteiden tutkimus ei ole taideaine taiteen tekijöille, vaan tiedeperustainen ja monitieteinen tutkimusala, joka tuottaa tietoa ihmisten toiminnasta ja taiteiden yhteiskunnallisesta merkityksestä. Humanistisen taiteentutkimuksen edellytysten heikentäminen kaventaa vakavasti yhteiskuntamme osaamis- ja rekrytointipohjaa. Se ei ole maamme edun mukaista.

Vaadimme tämän julkilausuman myötä korkeakoulujen toimintaa ohjaavaan rahoituslakiin muutoksia, jotta eri tieteenalat saavat tasavertaisemmat toimintaedellytykset. Jokseenkin sattumanvaraisesti eri aloja kohtelevia rahoituskriteereitä tulee kehittää. Nykyisellään ne ohjaavat korkeakoulujen toimintaa lyhytnäköisesti suuntaan, joka ei ole ollut lainsäätäjän varsinaisena tarkoituksena.

Emme vastusta tuloksellisuuden vaatimusta sinänsä. Tällä hetkellä rahoitustekijät kuitenkin väistämättä johtavat alamme negatiiviseen kierteeseen siitä huolimatta, että esimerkiksi kansainvälisten laatuarviointien tulokset ovat olleet erinomaisia. Yliopistoja tulisikin ohjata voimakkaammin siihen, ettei rahoituslain kriteerejä valuteta mekaanisesti sellaisenaan kaikille aloille vaan alakohdittaiset erot huomioitaisiin. Rahoituslain tarkoituksena on toimia yliopistojen resurssien jakamisessa makrotasolla, eikä sitä tule sellaisenaan soveltaa yliopiston sisäisenä rahanjakomallina. Vähintäänkin strategisen rahoituksen osiossa ohjaavan ministeriön tulee edellyttää yliopistoilta yhtenä tulostavoitteena humanististen aineiden ja taiteiden tutkimuksen toimintaedellytysten turvaamista.

Ratkaisuna ei tule nähdä myöskään sitä, että pitkät ja menestyksekkäät perinteet omaava akateeminen taiteiden tutkimus sulautetaan – usein ensin löyhemmin ja käytännössä sittemmin yhä tiiviimmin – johonkin näennäiseen "lähialaan". Jos oppiaineella ei ole toiminnassaan riittävää autonomiaa ja sitä tukevaa hallintokulttuuria, se väijäämättä johtaa tieteenalan kuihtumiseen. [Taiteiden tutkimuksen tiedealojen yhdenmukaistaminen Taideyliopiston otsikkotasolla mahdollisesti samalta kuulostavaan, mutta lähtökohdiltaan ja päämääriltään erilaiseen toimintaan ei myöskään ole mielekäästä.](#)

Julkilausumalla haluamme lisätä myös tietoisuutta yliopistojen humanististen alojen ja erityisesti taiteiden tutkimuksen opiskelijoiden kokemista vakavista epäkohdista koskien opetuksen vähyyttä ja tulevaisuuden näköalattomuutta. Yliopistojen rahoitus tilanne on kurjistanut valmiiksi haavoittuvia pieniä tieteenaloja. Strategisen otteen sijaan niiden annetaan kuihtua yliopistoissa sitä mukaa, kuin henkilökunta eläköityy.

Perustelemme vaatimustamme alla olevilla, alan ja yhteiskunnan kannalta keskeisillä argumenteilla.

1. Kukoistava taide- ja kulttuurikenttä on sivistyneen ja toimivan yhteiskunnan edellytys ja voimavara. Tiedeyliopistossa on perinteisesti koulutettu kentän asiantuntijat. Jos nämä tieteenalat ajetaan alas, se väistämättä heijastuu kansakunnan hyvinvointiin ja julkikuvaan maailmalla.
2. Taidetta ja taiteen välittäjiä tarvitaan nyt ja tulevaisuudessa. Alan tieteellisen koulutuksen saaneita tarvitaan laajasti myös yhteiskunnan muissa tehtävissä esimerkiksi valtionhallinnossa, kunta-alalla, suomalaisessa koulutusjärjestelmässä, yrityksissä, järjestöissä ja säätiöissä. Taiteiden tutkimuksen oppiaineet opettavat lisäksi tärkeitä kansalaisyhteiskunnassa tarvittavia valmiuksia kuten median, kulttuurin ja taiteen ilmiöiden lukutaitoa.
3. Kulttuuriperinnön vaaliminen tarkoittaa myös resursseja tieteenalan akateemiseen opetukseen ja tutkimukseen. Kyse ei ole vain kunniakkaasta menneisyydestä, vaan myös uusista tutkimussuuntauksista, joilla on todellista painoarvoa yhteiskunnan tulevaisuuden ja aidon, ihmislähtöisen menestyksen kannalta.

Commented [1]: Ilmeisesti Tuiren muotoilu ei saanut enempää kannatusta? Mielestäni se sisältää yhteistyön ajatuksen (jota jo tehdään) eikä lisäksi vastakkainasettelua. Eli "Tarkoituksenmukainen yhteistyö Taideyliopiston kanssa on tervetullutta. Sen syventäminen loputtomiin ei kuitenkaan ole mahdollista eikä tuo pysyvää helpotusta tieteenalamme ahdinkoon."

Commented [2]: Minusta oli myös hyvä todeta, että yhteistyö on tervetullutta, enkä ollut huomannut, että tämä oli poistettu. Voisi kyllä yhdistää sen paremmin tuohon edeltävään ajatukseen, kun kyse on oikeastaan samasta kuin "lähialoihin" kytkemisestä. Ehdotan näitä yhdistäen (ja epäsuorasti viitaten siihen, että esim. Taideyliopisto sai aika paljon rahaa akatemioiden yhteistyön kehittämiseen, meidän tapauksessa yhteistyötä taas ajatellaan säästökeinona):

Vastaavasti taiteiden tutkimuksen tiedealojen kytkeminen Taideyliopiston otsikkotasolla samalta kuulostavaan mutta lähtökohdiltaan ja päämääriltään erilaiseen toimintaan ei ole mielekäästä. Tarkoituksenmukainen yhteistyö niin Taideyliopiston kuin muiden tahojen kanssa on tietenkin tervetullutta, mutta yhteistyön syventäminen nykyisestä ei tuo helpotusta tieteenalamme ahdinkoon vaan vaatisi päinvastoin lisää resursseja.

4. Tahtotila, intressit ja resurssit taiteen ja sen tutkimuksen ylläpitämiseen ovat yksinomaan suomalaisten päättäjien käsissä. Alasajo heijastuu kuitenkin negatiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön ja heikentää maamme imagoa sivistysvaltiona. Kansainvälisesti taiteentutkimuksen alat ovat vakiintuneita, eikä Suomi voi ainoana maana alkaa kouluttaa "taiteen" generalisteja. Sellaisille ei ole tarvetta, kansainvälistä tutkimuksen viitekehystä eikä siten tulevaisuutta.

Kirjallisuudentutkijain seura

Suomen avantgarden ja modernismin seura

Suomen elokuvatutkimuksen seura

Suomen Estetiikan Seura ry

Suomen etnomusikologinen seura

Suomen musiikkitieteellinen seura

Taidehistorian seura

Teatterintutkimuksen seura

Tutkimusyhdistys Suoni ry